

توزیع بودجه پژوهشی کشوریین مراکز آموزش عالی و سایر نهادها

□ مهین شایان

دانشگاه علامه طباطبائی

□ امروزه در سراسر دنیا برای تعیین میزان سرمایه‌گذاری در بخش تحقیقات از شاخص درآمد ناخالص ملی استفاده می‌شود و کشورهای مختلف به تناسب ارزش و اهمیتی که برای تحقیقات قابل می‌شوند، سالانه درصدی از درآمد ناخالص ملی خود را در این بخش سرمایه‌گذاری می‌کنند. در کشورهای پیشرفته صنعتی همه ساله رقمی معادل ۲ تا ۴/۵ درصد از درآمد ناخالص ملی صرف انجام تحقیقات می‌شود ولی این رقم در کشورهای توسعه‌نیافته معمولاً کمتر از ۰/۵ درصد است. در این مقاله با توجه به ارتباطی که بین توسعه علمی و صنعتی و نهایتاً توسعه اقتصادی کشورها و میزان سرمایه‌گذاری در بخش تحقیقات وجود دارد، اعتبارات پژوهشی و نحوه توزیع آن در ایران به طور گذرا بررسی می‌شود و در انتها به اجمال چند روش برای افزایش کمیت و کیفیت تحقیقات در مؤسسات آموزش عالی دولتی پیشنهاد می‌گردد.

مقدمه

طرح یکی از راههای توسعه تحقیقات معطوف می‌کند و اعتقاد دارد که اگر بودجه پژوهشی کشور به طور عادلانه توزیع و سهم بیشتری از آن به دانشگاهها (که بنا بر اطلاعات کسب شده از برنامه پنجساله اول توسعه اقتصادی... بیشترین محقق کشور را دارا هستند) اختصاص داده شود در توسعه تحقیقات مؤثر خواهد بود. به این جهت در این مقاله چگونگی توزیع بودجه پژوهشی کشور بین بخشهای مختلف بررسی می‌شود و در پایان پیشنهادهایی نه تنها برای توزیع عادلانه آن بودجه، بلکه برای توسعه پژوهش عرضه می‌گردد.

اعتبارات پژوهشی کشور

بودجه مصوب تحقیقات جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۶۷، ۲۱/۰ درصد از درآمد ناخالص ملی و معادل ۴۷/۸ میلیارد ریال بوده است. بر اساس قانون برنامه

توسعه پژوهش در جامعه در درجه اول، آمادگی دهنی برای پذیرش «تحقیق» به عنوان پیش‌نیازی بر تصمیم‌گیرها و انجام امور مهم را طلب می‌کند. اما اگر شرایط مذکور فراهم نباشد و با این حال عده‌ای از مسئولان دلسوخته بر توسعه پژوهش به عنوان چراغی فرا راه آینده بنگرند، ناچار از یک سو باید اذهان را برای اقبال از تحقیق و محقق آماده سازند و از طرف دیگر پژوهشگران را به اصرار و مداومت در راه تحقیق تشویق کننده بدیهی است که موفقیت در این راه مستلزم بررسی موضوع از جوانب گوناگون و سپس برنامه‌ریزی در آن زمینه‌هاست. نویسنده مقاله نیز عمیقاً معتقد است که افزودن بر کمیت و کیفیت تحقیقات راهگشا در کشور، پرداختن به جوانب مختلف این موضوع را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد، ولی به دلیل محدودیتها توجه خود را صرفاً به

توزیع و به کارگیری اعتبارات پژوهشی نیز از اهمیت خاصی برخوردار است. نگاهی به نحوه تخصیص اعتبارات پژوهشی کشور و به ویژه سهم دانشگاهها از این اعتبارات، مسئله عدم تناسب توزیع اعتبارات پژوهشی بین واحدهای مختلف در این بخش را روشن می‌سازد.

در سال ۱۳۶۷، سهم دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی از اعتبارات تحقیقاتی کشور ۵،۴۹۰ میلیون ریال و معادل ۱۲ درصد کل اعتبارات پژوهشی برآورد شده است و این در حالی است که بر اساس آمارهای موجود در سال ۱۳۶۶ نزدیک به نیمی از محققان کشور (۲،۰۰۰ نفر از کل ۴،۱۲۰ نفر) در دانشگاهها شاغل

پنجساله اول توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران علی‌الاصول رقم مذکور می‌باید در پایان برنامه به ۶/۰ درصد تولید ناخالص کشور برسد. تغییرات بودجه مصوب تحقیقات تا سال ۷۰ به شرح جدولهای ۱ و ۲ است:

جدول ۱.

سال	۱۳۶۷	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰
درصد بودجه تحقیقاتی کشور				
درقوانین بودجه سالانه نسبت به تولید ناخالص ملی	۰/۲۱	۰/۲۲	۰/۴۲	۰/۵۱

جدول ۲. سهم تحقیقات از تولید ناخالص ملی در سایر کشورها (۱۹۷۹)

کشور	آمریکا	فرانسه	آلمان	انگلستان	یوگسلاوی	تایلند	هند	کره	اندونزی	فیلیپین	ایران
سهم تحقیقات از تولید ناخالص ملی	۲/۴۱	۲/۰۳	۲/۳۹	۲/۲	۰/۹	۰/۲۶	۰/۶	۰/۶	۰/۴	۰/۱۷	۰/۱۲

جدول ۳. وضعیت تحقیقات کشورها با احتساب جمعیت و تولید سرانه نسبت به ایران در سالهای ۱۹۸۶ و ۱۹۸۷

کشور	نسبت تعداد تحقیقات کشور به ایران	تولید سرانه نسبت به ایران (۱۹۸۶)	تولید سرانه نسبت به ایران (۱۹۸۷)
دانمارک	۳۵۰	۴/۳	۵/۲
انگلستان	۲۵۰	۲/۶	۳/۱
آلمان	۱۸۳	۳/۹	۴/۸
اتریش	۱۷۰	۳/۴	۴/۱
ایران	۱	۱	۱

بوده‌اند. با در نظر گرفتن نقش حساس و مسئولیت مهمی که دانشگاهها به عنوان مراکز تولید و انتقال دانش با داشتن امکانات مناسب از نظر نیروی انسانی متخصص و محقق، در امر تحقیقات بر دوش دارند، ناچیز بودن سهم دانشگاهها از اعتبارات پژوهشی به شکل بارزی به چشم می‌خورد. بجاست نگاهی به مقایسه این نسبتها در دو

هر چند سهم بودجه تحقیقات کشور از درآمد ناخالص ملی در سالهای برنامه افزایش نشان می‌دهد، با در نظر گرفتن تفاوتی که بین میزان تولید ناخالص ملی و نیز میزان سرمایه‌گذاری در بخش تحقیقات در کشور ما و کشورهای پیشرفته صنعتی جهان وجود دارد و نیاز مبرم کشور در دوران بازسازی به انجام تحقیقات در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی برای رسیدن به توسعه خوداتکا، نیاز به سرمایه‌گذاری و توجه به این بخش بیش از گذشته احساس می‌شود. اما جدول ۳ که وضعیت تحقیقات و تولید سرانه بعضی از کشورها را نسبت به ایران نشان می‌دهد حاکی از آن است که به این واقعیت توجه کافی نشده است.

توزیع اعتبارات پژوهشی کشور

علاوه بر میزان سرمایه‌گذاری در بخش تحقیقات، نحوه

کشور ایران و ژاپن بیندازیم: (جدول ۴)

لازم به ذکر است که در سال ۱۹۹۱ سهم اعتبارات تحقیقاتی ژاپن از درآمد ناخالص ملی این کشور به ۴ درصد رسیده است.

طبق پیش‌بینی‌های برنامه توسعه پنجساله کشور

جدول ۴.

نسبت اعتبارات تحقیقاتی از درآمد ناخالص ملی کشور	نسبت پژوهشگران شاغل در دانشگاه‌ها به کل محققان کشور	نسبت اعتبارات تحقیقاتی دانشگاه‌ها به کل اعتبارات تحقیقاتی
۲۲/۳۶٪	۴۳٪	۲۴٪
۰/۲۱٪	۴۸/۵٪	۱۲٪
ژاپن (۱۹۸۱)		
ایران (۱۳۶۷)		

میزان اعتبارات پژوهشی دانشگاه‌ها طی سالهای برنامه افزایش داشته و از ۵،۴۹۰ میلیون ریال در سال ۱۳۶۷ به ۱۶،۸۶۶ میلیون ریال در سال ۱۳۷۰ رسیده است ولی با در نظر گرفتن میزان افزایش اعتبارات پژوهشی کشور نه تنها نسبت بودجه پژوهشی دانشگاه‌ها به کل اعتبارات تحقیقاتی کشور افزایش نیافته بلکه در سال ۱۳۶۹، ۲ درصد کاهش نیز داشته است. جدول ۵ این نسبت را در سالهای برنامه نشان می‌دهد:

به طوری که جدول نشان می‌دهد در سال ۱۳۶۹ تنها ۱۰ درصد از کل اعتبارات تحقیقاتی کشور به دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی اختصاص داده شد در حالی که طبق کتاب برنامه پنجساله توسعه کشور علاوه بر پیش‌بینی افزایش تعداد مراکز آموزشی در سالهای برنامه، رشد قابل توجهی از نظر تعداد دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری و اعضای هیئت علمی آموزشی و پژوهشی نسبت به سال مبدأ پیش‌بینی شده است.

سهم دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی از اعتبارات تحقیقاتی دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی نیز قابل تمق است. جدول ۶ اعتبارات پژوهشی مصوب سال

۱۳۶۹ کشور را نشان می‌دهد.

چنانکه ملاحظه می‌شود سهم دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی از اعتبارات پژوهشی کشور تنها ۳/۱۴ درصد است حال آن‌که سازمانها و مؤسسات، درصد قابل توجهی از اعتبارات پژوهشی کشور را به خود اختصاص

جدول ۵.

اعتبارات پژوهشی	سال	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰
بودجه تحقیقاتی کل کشور طبق قوانین بودجه سالانه		۲۵،۹۲۷،۵۰۲	۱۱۰،۶۴۸،۳۰۰	۱۴۲،۶۶۷،۲۴۹
بودجه تحقیقاتی دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی طبق قوانین بودجه		۶،۳۴۵،۰۰۰	۱۰،۹۶۳،۰۰۰	۱۶،۸۶۶،۰۰۰
سهم بودجه تحقیقاتی دانشگاه‌ها از کل اعتبارات پژوهشی کشور		۱۲٪	۱۰٪	۱۲٪

ارقام به هزار ریال

جدول ۶. اعتبارات مصوب سال ۱۳۶۹ برنامه تحقیقات دانشگاهی و تحقیق و بررسی

بخش	دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی	مرکز تحقیقات و سایر سازمانها	تحقیق و بررسی سازمانها و نهادها	جمع
اعتبارات مصوب به میلیون ریال	۳۴۸۰	۱۰۱۶۷	۹۷۰۱۱/۳	۱۱۰۶۵۸/۳
درصد	۳/۱۴	۹/۱۹	۸۷/۶۷	۱۰۰

داده‌اند. کم توجهی به نقش پژوهشی دانشگاه‌ها موجب می‌شود از توان علمی این مؤسسات به عنوان مراکز تجمع متفکران، دانشمندان و محققان استفاده شایسته‌ای به عمل نیاید و مسئولیت و نقش اساسی و مهمی که این مراکز می‌توانند در ابعاد مختلف توسعه در کشور ایفا کنند نادیده گرفته شود.

نکته قابل اعتنا در مورد اعتبارات پژوهشی سازمانها و مؤسسات این است که طبق بند «د» تبصره ۱۷ قانون بودجه، ۱۵ درصد از کل اعتبارات تحقیقاتی

مصوب تحقیقاتی سال ۶۹، توزیع اعتبارات پژوهشی بین واحدهای مختلف آموزش عالی از مبلغ ۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال تا ۴۷۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال متغیر بوده است. چون بودجه تخصیص یافته به طور مجرد نمی تواند بیانگر نحوه توزیع اعتبارات پژوهشی باشد، برای بیان بهتر مطلب از

جدول ۷. توزیع بودجه سرانه پژوهشی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی در سال ۱۳۶۹

بودجه سرانه پژوهشی	کمتر از ۱۰۰	۱۰۰-۲۰۰	۲۰۰-۳۰۰	۳۰۰-۴۰۰	۴۰۰-۵۰۰	۵۰۰-۱۰۰۰	بالا تر از ۱۰۰۰	جمع
تعداد	۲	۵	۸	۸	۳	۲	۳	۳۱
درصد	۶/۵	۱۶	۲۵/۵	۲۵/۵	۱۰	۶/۵	۱۰	۱۰۰

بودجه سرانه پژوهشی دانشگاهها استفاده می کنیم. جدول ۷ نمایانگر توزیع بودجه سرانه پژوهشی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی است.

— کل اعتبارات پژوهشی مصوب در سال ۱۳۶۹ برای ۳۱ مرکز آموزش عالی و دانشگاه وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی ۲,۵۴۷,۰۰۰,۰۰۰ ریال

— حداقل بودجه سرانه پژوهشی مراکز آموزش عالی ۹۵,۰۰۰ ریال

— حداکثر بودجه سرانه پژوهشی مراکز آموزش عالی ۱,۶۱۲,۹۰۰ ریال

— میانگین بودجه سرانه پژوهشی در دانشگاهها و مراکز آموزش عالی ۳۷۳,۲۱۰ ریال

به طوری که ارقام جدول نشان می دهد، بودجه سرانه پژوهشی ۸۳/۵ درصد از دانشگاهها و مراکز آموزش عالی وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی در سال ۱۳۶۹ کمتر از ۵۰۰,۰۰۰ ریال بوده است. از آنجا که انتظار می رود هر عضو علمی دانشگاه حداقل نیمی از وقت خود را صرف انجام تحقیقات علمی کند و با در نظر گرفتن میزان تورم و افزایش هزینه های تحقیق، به نظر می رسد که نیازی به توضیح بیشتر برای بیان عدم کفایت اعتبارات پژوهشی دانشگاهها نیست. تنها نکته قابل ذکر، این که طبق ارقام مندرج در کارنامه پژوهشی وزارت

سازمانها باید از طریق دانشگاهها هزینه شود. این رقم در سال ۱۳۶۹ معادل ۱۴,۵۵۱,۶۹۵ هزار ریال بود یعنی بیش از چهار برابر کل بودجه تحقیقات دانشگاهها، ولی اینکه آیا مبلغ مذکور در سال ۱۳۶۹ از طریق دانشگاهها صرف انجام تحقیقات مورد نیاز سازمانها شده است یا خیر،

موضوعی است که نیاز به بررسی و تحقیقی مستقل دارد. اجمالاً شواهد بیانگر این واقعیت است که نه تنها سازمانها به این برنامه اقبالی نشان نداده اند و درخواستی از دانشگاهها برای اجرای تحقیقات مورد نیاز خود به عمل نیآورده اند، بلکه پیگیریهای مکرر دانشگاهها برای اجرای تحقیقات مورد نیاز سازمانها نیز تقریباً بی جواب گذاشته شده است. البته بعضی از سازمانها عناوین طرحهای تحقیقاتی مورد نیاز خود را به دانشگاهها اعلام می کنند ولی معمولاً یا موضوع از پیچ و خم مقررات، جلسات و شوراهای تصمیم گیری فراتر نمی رود و یا اگر بالاخره رفت و به نتیجه رسید، مورد استفاده قرار نگرفتن معمول نتایج تحقیق، پژوهشگر و سازمان متبوع او را به ادامه تحقیقات بی میل می سازد. از این گذشته، در مورد «دو در هزار فروش صنایع دولتی» نیز تاکنون مبلغ قابل توجهی برای اجرای طرحهای تحقیقاتی و آموزشی پرداخت نشده و در عمل فعالیت دانشگاهها در این زمینه به نتیجه مطلوب نرسیده است.

توزیع اعتبارات پژوهشی دانشگاهها

نحوه توزیع اعتبارات پژوهشی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی بین واحدهای مختلف این بخش نیز جای تأمل دارد. مطابق ارقام مندرج در فهرست اعتبارات

فرهنگ و آموزش عالی در همان سال، تعداد طرحهای تحقیقاتی در دست اجرا در دانشگاههای وابسته ۱۷۸۳ عنوان بوده است. (آمار ذکر شده در این قسمت شامل دانشگاههای علوم پزشکی نیست.)

نحوه توزیع همین اعتبارات محدود در داخل این بخش تحقیقاتی نیز خالی از اشکال نیست. به طوری که ارقام جدول فوق نشان می‌دهد، بودجه سرانه پژوهشی برخی از دانشگاهها نزدیک به ۱۵ برابر بودجه سرانه پژوهشی دانشگاههای دیگر است و در مجموع علت و یا مبنای این نحوه توزیع مشخص نیست. اگر ملاک عمل، فعالیت بیشتر در زمینه انجام طرحهای پژوهشی باشد، طبق مندرجات کارنامه پژوهشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی، دانشگاهی که بیشترین بودجه سرانه پژوهشی را در سال ۱۳۶۹ دریافت کرده، تنها ۵ عنوان طرح پژوهشی گزارش کرده است. حال آنکه دانشگاهی که حداقل بودجه سرانه پژوهشی دانشگاهها را دریافت کرده، ۲۱ عنوان طرح پژوهشی گزارش کرده است. ضمناً رشته‌های تخصصی دانشگاهها نیز در این زمینه ملاک عمل قرار نگرفته است، زیرا دو دانشگاه مورد مثال در بالا، در رشته‌های مختلف تخصصی فعالیت داشته‌اند. در مجموع موارد فوق اشاره به نامتناسب بودن توزیع اعتبارات پژوهشی در داخل بخشهای تحقیقاتی دارد.

نتیجه‌گیری

نقش و اهمیت سرمایه‌گذاری مناسب در بخش تحقیقات حداقل برای نیل به توسعه و خوداتکایی، نقشی اساسی و بنیادی است، چون طبق آمار و ارقام، ارتباط انکارناپذیری بین میزان تولید داخلی و میزان سرمایه‌گذاری در بخش تحقیقات وجود دارد. ایران از نظر میزان سرمایه‌گذاری در بخش تحقیقات در مقایسه با کشورهای پیشرفته صنعتی و حتی کشورهای در حال پیشرفت از موقعیت مناسبی برخوردار نیست و حتی اگر

در پایان برنامه اول توسعه رقم سرمایه‌گذاری در بخش تحقیقات به ۶/۰ درصد از تولید ناخالص ملی برسد، با توجه به نیاز مبرم کشور به اجرای تحقیقات در زمینه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و ... این میزان سرمایه‌گذاری ناکافی به نظر می‌رسد. توزیع اعتبارات پژوهشی بین بخشهای مختلف تحقیقاتی کشور تناسبی با امکانات تحقیق از جمله نیروی انسانی محقق ندارد و پیش‌بینیهای قانون بودجه کشور (بند «د» تبصره ۱۷ و «دو» در هزار فروش صنایع دولتی) نیز در سطح مطلوبی جامه عمل نپوشیده و عملاً اجرای طرحهای پژوهشی مورد نیاز مؤسسات و نهادها از طریق ارتباط خصوصی به اشخاص حقیقی واگذار می‌شود. در توزیع اعتبارات پژوهشی علیرغم داشتن امکانات مناسب سهم بسیار کمی برای دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی در نظر گرفته شده است و از این اعتبارات محدود سهم دانشگاهها و مراکز آموزش عالی بسیار ناچیز است و عملاً به نقش پژوهشی این مؤسسات پژوهشی و آموزش عالی توجه نشده است. توزیع اعتبارات پژوهشی دانشگاهها و مراکز آموزش عالی بین واحدهای مختلف این بخش نیز نامتناسب بوده و از مبنا و معیار مشخصی برخوردار نبوده است.

پیشنهادات

۱) افزایش سهم اعتبارات پژوهشی بر اساس امکانات تحقیق بین بخشهای مختلف تحقیقاتی کشور و پیش‌بینیهای قانونی لازم برای اجرای طرحهای مورد نیاز سازمانها و مؤسساتی که از امکانات تحقیقاتی کافی برخوردار نیستند از جمله:

- اصلاح بند «د» تبصره ۱۷ قانون بودجه به طوری که ۱۵ درصد از بودجه تحقیقاتی سازمانها به منظور انجام تحقیقات مورد نیاز آنها در اختیار دانشگاهها قرار گیرد و چنانکه تا دی ماه هر سال دانشگاهها اقدامات لازم را در مورد برآورده کردن نیازهای تحقیقاتی سازمانها به عمل

- ۳) فصلنامه سیاست علمی و پژوهشی، سال اول شماره اول، بهار ۷۰، شورای پژوهش‌های علمی کشور.
- ۴) لایحه برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، (۱۳۶۸-۱۳۷۲).
- ۵) کارنامه پژوهشی دانشگاهها و مؤسسات تحقیقاتی وابسته، ۱۳۶۹، وزارت فرهنگ و آموزش عالی.
- ۶) فهرست اعتبارات مصوب سال ۱۳۶۹، برنامه تحقیقات دانشگاهی و تحقیق و بررسی.

نویسنده بر خود لازم می‌داند از جناب آقای دکتر حسین رحمان‌سرشت معاونت محترم پژوهشی دانشگاه علامه طباطبائی که با ارائه نظرات و پیشنهادات خود به ویژه برای نوشتن قسمتهای ابتدایی و انتهایی، به تکمیل این مقاله کمک شایان توجهی کرده‌اند، تشکر کند. طبعاً مسئولیت کاستیهای احتمالی مقاله به عهده نویسنده است.

- نیابند موظف به استرداد اعتبارات مذکور شوند.
- ۲) منع قانونی واگذاری طرحهای پژوهشی سازمانها به اشخاص حقیقی به منظور افزایش کیفیت تحقیقات انجام شده و ترغیب بیشتر مراکز آموزشی و پژوهشی به اجرای تحقیقات
- ۳) افزایش سهم دانشگاهها و مراکز آموزش عالی از اعتبارات پژوهشی کشور به منظور تقویت روحیه تحقیق و تتبع در این مراکز و استفاده از نیروهای متخصص موجود در راه رسیدن به اهداف توسعه
- ۴) واگذاری واحدهای تولیدی مصادره شده به دانشگاهها به منظور استفاده از متخصصین امر در بازدهی هر چه بیشتر این واحدها و استفاده از آنها در امر آموزش بهتر دانشجویان
- ۵) به منظور استفاده و حمایت هر چه بیشتر از نیروهای متخصص داخلی در اجرای پروژه‌های ملی و جلوگیری از خروج غیرضروری ارز از کشور، پیشنهاد می‌شود برای بررسی تمامی پروژه‌هایی که اجرای آنها به کشورهای دیگر واگذار می‌شود، مرجعی به صورت قانونی تشکیل گردد؛ و تنها پس از بررسی امکانات تخصصی در داخل کشور و روشن شدن این امر که انجام پروژه‌هایی که قصد ارجاع آن به مجریان خارجی وجود دارد در داخل کشور میسر نیست، اجازه واگذاری پروژه به مجریان خارجی صادر شود.
- ۶) اعتبارات پژوهشی بین دانشگاهها و مراکز آموزش عالی، بر اساس امکانات موجود، توان و برنامه‌های هر یک از این مراکز علمی توزیع گردد.

منابع و مآخذ:

- ۱) آمارهای منتخب - آسیا و اقیانوسیه ۱۹۹۰، شماره ۴، مرکز آمار ایران - سازمان برنامه و بودجه.
- ۲) آمارهای منتخب - جهان، شماره ۴، مرکز آمار ایران - سازمان برنامه و بودجه.